

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку (на прикладі ринку молока в Україні)»

Виконавець:

студентка 6 курсу ФЕУП

Меліхова Вікторія Анатоліївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Доброва Наталя Василівна _____

ОДЕСА – 2018

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми Сільське господарство є однією з провідних галузей в Україні. Молоко та молочні продукти на ринку продовольчих товарів займають достатньо значне місце у раціоні людей в зв'язку його поживністю та наявністю вітамінів. Споживання молока є важливою складовою життєдіяльності населення. Молоко є невід'ємною частиною споживчого кошику населення багатьох країн світу, адже містить елементи, що зміцнюють організм та мають лікувальні властивості.

Молочна галузь, що належить до найважливіших у харчовій та переробній галузях промисловості, відіграє надважливу роль в економіці держави та забезпечує населення незамінними продуктами харчування.

В останні роки ринок молока України є достатньо нестабільним. Це пояснюється залежністю галузі від економічної ситуації в країні та на міжнародному ринку. Через суспільно-політичні та економічні зміни в Україні ускладнилася ситуація в сільському господарстві, зокрема у молочному скотарстві та переробці молока. Продукція відзначається високою собівартістю, скороченням поголів'я тварин, їх малою продуктивністю, відносно низькою якістю. Поряд з цим зменшується попит на молочну продукцію. Це спричинено зниженням реальних доходів населення, сезонними коливаннями цін, звуженням ринку та інше. Це призводить до зниження ефективності галузі та її не конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки, що характеризується скороченням експорту та збільшенням імпорту молочних товарів.

Україна дуже вигідне географічне положення, зокрема сприятливі кліматичні умови для вирощування поголів'я тварин, виробництва молока та його переробки. Тобто наявні всі можливості для того, щоб розвивати цей напрямок у сільському господарстві, щоб у подальшому наситити вітчизняний ринок необхідними молочними продуктами та вийти на міжнародний ринок, тобто стати експортером якісної продукції у різні країни світу. Таким чином, вийти на новий рівень, зайняти достойну нішу серед інших країн. Для цього необхідно постійно досліджувати кон'юнктуру ринку, передбачати та вирішувати існуючі проблеми, виявляти основні напрямки для розвитку галузі, що підтверджує актуальність даної теми для подальшого дослідження.

Мета дослідження – дослідження і прогнозування кон'юнктури ринку на прикладі ринку молока в Україні

Завдання дослідження:

- 1) розглянути теоретичні аспекти та необхідність дослідження кон'юнктури ринку молока в Україні;
- 2) проаналізувати методи визначення кон'юнктури ринку;
- 3) визначити особливості дослідження молока в Україні;
- 4) дослідити загальну характеристику кон'юнктурних змін на ринку молока в світі;
- 5) провести аналіз кон'юнктури ринку молока в Україні;
- 6) провести аналіз експортно-імпортного потенціалу ринку молока;

- 7) виявити тенденції та перспективи розвитку ринку молока;
- 8) охарактеризувати проблеми розвитку ринку молока в Україні;
- 9) розробити прогноз виробництва молока та обґрунтувати шляхи підвищення ефективності функціонування ринку молока в Україні.

Об'єкт дослідження – процес дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку молока в Україні.

Предмет дослідження – теоретичні, методологічні аспекти кон'юнктурних спостережень на ринку молока в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань в роботі використовувалися різні методи. Методи теоретичного узагальнення і порівняння (аналіз і синтез, індукція і дедукція) – для дослідження теоретичних та організаційних аспектів проблеми. Методи зведення, групування та узагальнення, економіко-статистичні методи – для аналізу аналітичної інформації, прогнозування показників та відображення тенденцій на ринку. Обробка даних здійснювалася з використанням пакету EXCEL для Windows. При написанні кваліфікаційної роботи магістра були використані програми, як Microsoft Excel та Microsoft Word, Statistica.

Інформаційна база дослідження нормативно-законодавчі матеріали з питань регулювання ринку, інші нормативно-правові акти України, монографічні, періодичні видання українських та закордонних авторів, аналітичні записки, наукові статті, офіційні дані державних статистичних органів, інші аналітичні матеріали, отримані в мережі Інтернет, аналітичні дослідження, отримані на сайті асоціації виробників молока.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменувань) та 7-ми додатків. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки. Основний зміст викладено на 75 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 23 рисунка.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: Меліхова В. Тенденції кон'юнктурних змін на ринку молока в Україні// Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2018. – № 6-7 (258-259). – 228 с. – С.110.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти дослідження кон'юнктури ринку молока**» розглянуто сутність поняття «ринкової кон'юнктури», методи її оцінки та особливості дослідження кон'юнктури ринку молока в Україні.

У другому розділі «**Дослідження кон'юнктури ринку молока в Україні**» проаналізовано загальну характеристику кон'юнктурних змін на ринку молока в світі, кон'юнктуру ринку молока в Україні та його експортно-імпортний потенціал.

У третьому розділі «**Прогнозування кон'юнктури ринку молока в Україні**» запропоновано на основі виявлених проблем тенденції та перспективи розвитку молока, прогноз виробництва молока та обґрунтування шляхів підвищення ефективності функціонування ринку молока в Україні.

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Ринкова економіка характеризується мінливістю умов, за яких відбуваються процеси відтворення. Ринок у сучасних умовах потребує постійного дослідження та аналізу для оцінки поточного стану і виявлення тенденцій у перспективному періоді. Кон'юнктурою ринку є економічна ситуація, що склалася на ринку під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів, має специфічні риси, які характеризують поточний та перспективний стан розвитку економіки та характеризується економічними показниками, такими як співвідношення між попитом та пропозицією, рівнем цін, ділової активності.

2. Здійснення аналізу кон'юнктури ринку передбачає використання методів загальносистемного аналізу (порівняння, групування, балансовий метод, візуально-графічні методи), економіко-математичних (загально-математичні методи розрахунків економічних показників, методи математичного моделювання), економіко-статистичних (кореляційно-регресійний аналіз, індексний метод, аналіз рядів динаміки, аналіз динаміки кон'юнктури, метод середніх величин, аналіз часових коливань, група евристичних методів).

3. Значна кількість українських науковців розглядали питання, що стосуються дослідження ринку молока в Україні, зокрема І. В. Тоха, Т. В. Попова, Т. Л. Красноєд, Н. М. Тарасюк, Д. Б. Лозовик, В. І. Аранчій, С. В. Козловський, І. А. Козачок, А. І. Рудич, В. К. Особлива увага була зосереджена на питаннях ціноутворення, виявленні основних каналів збуту на внутрішньому та зовнішньому ринках, особливостях функціонування ринку молока. Виділили ряд проблем та запропонували шляхи їх подолання.

4. Загальна характеристика кон'юнктурних змін на ринку молока в світі свідчить, що молоко вживає практично все населення світу, а тому його виробляють більше ніж у 200 країнах, найбільш популярним, що виробляється в світі є коров'яче молоко, його частка у світовому виробництві порівняно із молоком інших тварин сягає більше 83,5 %. Найбільшими країнами-виробниками є Індія (17,6%), США – 11,6% та Бразилія – 5,8%. Виробництво молока у світі має тенденцію до збільшення, в першу чергу через збільшення чисельності населення у світі. У 2017 році було вироблено 867 млн. т. Основними країнами-експортерами молока у світі є Нова Зеландія. Розвиток торгівлі на ринку молока, в першу чергу причинений збільшенням імпорту продукції до Китаю. У перспективному періоді прогнозується, що основними виробниками молока стануть країни, що розвиваються, завдяки впровадженню екстенсивних способів виробництва. Середні ціни на молоко будуть у межах 40 дол./100 кг.

5. Проведений аналіз кон'юнктури ринку молока в Україні показує, що відбуваються зміни щодо якості молока. Адже переважна кількість молока виробляється господарствами населення, що говорить про вирішальну роль домашніх господарств у загальній структурі виробництва молока в Україні. У 2018 році набули чинності нові стандарти, що надаватимуть можливість українським виробникам знаходити нові ринки збуту на зовнішніх ринках. Виробництво молока

в Україні має негативну тенденцію. Порівняно із 1990 роком у 2017 році виробництво молока скоротилось 138,4 % і сягнуло позначки 10280,5 тис. т.

6. Проведений аналіз експортно-імпортного потенціалу ринку молока свідчить, що на сьогоднішній день зовнішня торгівля молоком та продуктами його переробки має тенденцію до збільшення. сальдо торгового обороту України показує позитивні значення, тобто вартість експорту значно перевищує вартість імпорту у вартісному вираженні. Це позитивна тенденція. У 2017 році порівняно із 2016 роком вартість експорту зросла на 24,27%. Найбільш популярними товарами у зовнішній торгівлі для України є молоко та вершки незбирані без додавання цукру та інших підсоложуючих речовин та масло вершкове та інші жири, що виготовлені з молока та молочної пасти. Сири усіх видів є продукцією, яку потребує вітчизняний ринок з-за кордону.

Експорт молока та продуктів його переробки спрямований в такі країни, як Польща, Молдова, Єгипет, Молдова, Грузія, Туреччина, Азербайджан та Марокко. Україна імпортує продукцію, що виготовлена з молока, найбільше з Німеччини, Польщі, Франції, Грузії.

7. Україна має значний потенціал у сільському господарстві та має всі необхідні складові задля розвитку молочного ринку. Аналізуючи дану галузь сільського господарства було виявлено позитивну тенденцію річного середнього надою від однієї корови в Україні. У 2017 році порівняно із 2000 роком річний середній удій молока від однієї корови від сільськогосподарських підприємств збільшився на 279 %, а від господарств населення 51,35 %. Зменшення поголів'я спостерігається як в господарствах населення, так і в сільськогосподарських підприємствах. Це негативно впливає на рівень виробництва молока на ринку, як наслідок щороку ринок втрачає 2-3% виробництва. Поряд із негативними тенденціями, все ж існує позитивний момент - рентабельність виробництва молока в Україні збільшилась в 13,94 рази, що свідчить про те, що ринок молока має значні перспективи до подальшого розвитку.

8. Поряд з позитивними тенденціями на ринку молока в Україні існує ряд проблем: підвищується собівартість виробництва молока, де найвагомішу долю мають витрати на годівлю – 62%. Внаслідок цього відбувалося катастрофічне скорочення поголів'я великої рогатої худоби, Станом на 1 січня 2018 р. було зафіксовано 2017,8 тис. голів, що в 4,23 рази менше аніж за аналогічний період 1990 року. Ці показники дають можливість стверджувати, що в Україні існує проблема споживання молока населенням, у 2017 році показник становив 200 кг/ос. при нормі споживання в 380 кг/ос. Це може призвести до загрози продовольчої безпеки у країні. Достатньо актуальною проблемою для українського ринку молока є недосконалість нормативно-правова база, яка насичена неактуальними документами, що не є функціональними для даної галузі. Проблемним напрямком є якість сировини та молочної продукції. Система перевірки безпеки та якості продуктів харчування в Україні є орієнтованою на кінцевий результат. Такий підхід не гарантує повної безпеки та абсолютної якості продукції.

9. Використавши для прогнозування різні економіко-математичні моделі було визначено можливі об'єми виробництва молока в Україні на 2019 рік. Розрахунок за

допомогою балансового методу дав значення у розмірі 9071,5 тис. т., кореляційно-регресійного аналізу 9230,05 тис. т., побудови простих лінійних трендів 9211 тис. т. Усі отримані значення характеризуються зниженням виробництва, що є негативним явищем для сільського господарства. Спрогнозувавши об'єм виробництва молока в Україні на 2019 рік, що характеризується зменшенням, було виявлено шляхи підвищення ефективності функціонування ринку молока в Україні. До них слід віднести: наукове забезпечення галузі на усіх етапах виробництва продукції; забезпечення ферм високоякісними екологічно чистими кормами та впровадження сучасних систем годівлі; переоснащення і нарощування потужностей промислового виробництва молока; створення нових ферм; чіткий та жорсткий контроль за якістю сировини; державна підтримка розвитку галузі.

АНОТАЦІЯ

Меліхова В. А., «Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку (на прикладі ринку молока в Україні)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти поняття «ринкової кон'юнктури», методи оцінки кон'юнктури ринку, необхідність та особливості її дослідження в Україні.

Проаналізовано кон'юнктуру ринку молока в Україні та світі, експортно-імпортний потенціал, проблеми, тенденції та перспективи розвитку ринку молока в Україні. Запропоновано прогноз обсягу виробництва молока в Україні на 2019 рік та шляхи підвищення функціонування ринку молока в Україні.

Ключові слова: кон'юнктура, ринкова кон'юнктура, ринок молока, кон'юнктурні дослідження, методи дослідження, молочна галузь, виробники молока. експортно-імпортний потенціал.

SUMMARY

Mielikhova V.A., «Research and forecasting of the market situation (on the example of the milk market in Ukraine)».

Qualifying work for obtaining an educational master's degree in a specialty "076 Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges" under the Master's program "Economics, Planning and Business Management". – Odessa National Economic University. – Odessa, 2018.

In the work for obtaining an educational master's degree theoretical aspects of the concept of "market conditions" and methods of assessing the market situation are considered. The necessity and peculiarities of its research in Ukraine is proved.

The situation of the milk market in Ukraine and the world, export-import potential, problems, tendencies and prospects of the Ukrainian dairy market development are analyzed.

The prognosis of milk production in Ukraine for 2019 and ways to increase the functioning of the milk market in Ukraine are proposed.

Keywords: conjuncture, milk market, conditional research, dairy industry, prospects of development, production forecast, ways of improvement.